

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Претплата је на целу годину 3 круне, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добивају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска).

У Сомбору 31. Маја 1900. године.

УЧБЕНИЦИ И ОСНОВНА НАСТАВА.

Јов. З. Медурић, учитељ

Ма колико да се расправљало питање: да ли да се из руку дечијих у основној школи истисну учбеници и ма да је то питање имало својих присталица, ипак нико није тврдио, да децу треба оставити без књига, но је модерна школа ишла за тим, да сведе број учбеника на минимум и онда је тражила и испитивала, који би учбеник могао заменити и истиснути остале учбенике. У овостраном нашем школству, тако рећи, није се о томе ништа, или врло мало радило. — Призивање смо дужни одати *творцима* нове школе у нас, ал' после тог дужни смо не остати на једном месту, већ тежити и радити на томе, да се изједначимо и упоредо корачамо са напреднима. — Моћ просвете је велика; сви то добро знамо, јер искуство нам даје томе доказа. Просвећени народи великом брзином иду у напред. Код њих се на свима пољима друштвеног живота види велики напредак док код других не. Нема томе ни по века када су нам наши саотаџбеници, Мађари, завидили, кад су дела наших књижевника у пет-шест стотина примерака улазили у народ. А како данас стоје они и ми? О томе не треба ни говорити! Не ће ми се замерити, ако налазим кривце нашем застоју и у основној настави, а изгледа ми да баш ту најлоше стојимо. У новије доба почело се о томе говорити, но покушаја није било, да се ово стање измене. Није ми намера да изнесем овде кривце томе, јер би у томе можда са неуспехом изашао; но ми је намера да дадем повода озбиљнијем и озбиљном размишљању о томе и да почнем са оним, што би, мислим, допринело живљем раду и бољем успеху у основној настави, када би се на промени и измени истога и код нас порадило.

После поклича славнога педагога и филозофа *Хербарта*: „*Не признајем в а с п и т а њ е без наставе, као што не признајем наставу*

која не васпитава“ — модерна школа примила је *наставу* као најмоћније средство да постигне своју цел, а цел јој је, да *васпита*. Појам речи: „*васпитање*“ бивао је различито тумачен, односећи се на задатак му, све дотле, док му задатак *Е. Кант* не одреди овом дефиницијом: „Васпитању је задатак да човека спреми за живот, да му пружи моћ да буде свестан свога положаја у свету“. — Тај задатак с обзиром на истакнуто начело Хербартове школе, да се постићи наставом. Да настава васпита, зависи у многоме од начина, — метода. *Хердерово* мишљење „да сваки учитељ може на свој начин настављати, т. ј. имати свој метод“ побијено је са неуспеха кога је настава постигла, а тим побијањем *Хердерова* мишљења, признао се један општи начин — метод. Тврдим, да се тај општи наставни метод може изложити у *учбеницима*, т. ј. изложено градиво у *учбеницима* морало би бити тако сређено, да оно служи не само као храна ученицима, но и васпитачу као правац у раду му васпитачком. Од колике су нам важности *учбеници* у раду нам школском, није ваљда нужно доказивати. Важност истих види се отуда, што сви напреднији народи много полажу на њих, па их усавршују и дотерују и немају границе у надмећању, ко да их боље и савршеније има. Тврдим, да без оружја ни поред најбоља ратна плана не може се у бој поћи јер је пропаст извесна. Исто важи и овде. Узалуд су нам и најбољи наставни планови ако немамо средстава да их изведемо, а међу средства морамо на првом месту рачунати и *учбенике*. Полазећи са начела „у свету све се мења“ усавршује, дотерује, измењује, — требало би ради самога напретка то исто покушати и код нас, јер оно што нам је било добро пре три-четири деценија, не мора бити данас. Признајемо да *учбеници* ти имају и имаће своју историску вредност и да они морају послужити као основ при састављању нових, но свакако је време да се на томе почне радити.

Високославни Школски Савет учинио би велико добро, када би покренуо ствар о поправци и измени наших школских *учбеника*, тиме би дао раду школском новог полета, а не би смели ни најмање сумњати у бољи успех наше српске православне школе а с тим заједно и у лепши углед!

ЗАДАТАК СРП. НАР. УЧИТЕЉА У ШКОЛСКИМ ОДМОРИМА.

Пише: Јован М. Удицки, учитељ.

У свакоме раду, било телесноме било душевноме, потребан је одмор. Према томе од знатне је важности и потребе и одмор у школском раду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Дечији младачки дух не сме се многим настављањем оптерећивати. Једно од главних начела дидактике, учи нас: да се наставља има удешавати према природи дечијој. Природи дечијој урођена је нека нагонска сила за кретање, а та је: дечија живахност. Истој за доста не учинити, значило би птици крила одрезати. Много седење у школи противи се природи дечијој и служи на уштрб развитку дечијег организма. Деца, када школу полазе, налазе се у добу бујног свог развијања, а развијање се унапређује само кретањем и радом. Дете је као млада воћка, коју није доста само засадити, брижљиво је од гусеница требити и чувати ју од злих непогода, него је треба и залевати, снаге јој дати, па ће и плода бити. Дете треба васпитавати и телесно и душевно. Ако је дете слабог телесног организма, слабог је и памћења — и дух му је слаб. „Здрав дух у здраву телу“. — *Mens sana in corpore sano* (Јувенал).

Да не би деци много настављање оптерећавало и умарало младачки им дух, а много седење, да не би доносило развитку организма им уназађење, потребни су школски одмори, при којима има учитељ велике задаће да врши, које има савесним срцем да испуњава.

У школске одморе убрајамо:

1. Одморе између часова,
2. седмичне одморе, недеље, свеце или празнике,
3. ускршњи и божићни одмор и
4. велики двомесечни одмор.

Ови школски одмори не могу се као одмори ограничавати на учитеља. Учитељу нису одмори, него сваки од ових одмора иште од учитеља велику задаћу, много пажње и важне послове да обавља према повереној му деци, што се забаталити не сме.

Укратко да изложимо, какову задаћу има вршити српски народни учитељ при сваком од ових одмора?!

1. Одмори између часова. Ови одмори трају 10—15 минута. Употребљавају се пре подне у 10 а после подне у 3 часа. Исти су потребни не само због здравствених потреба деце, него и учитеља; они служе, да се дечији ум одмори а тело освежи и окрепи, удишући чистог и свежега ваздуха. Због толике своје важности неизоставно морају се употребљавати.

У овима одморима спада учитељу у задатак, да настоји, да сва деца напоље изађу, да се прозори отворе, да се у школској соби истрошени и неваљали ваздух са чистим и свежим замени.

www.nlb.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Учитељу у дужност спада да и он напоље изађе, да пази на децу, да се међу њима одржи мир и ред и да пази какве игре играју. Деци не треба да крати избор игара. Они нека сами приступају избору игара, јер оне им игре најпријатније падају, које сами изабери. У случају, да такову игру изабери, која им може нанети какве телесне озледе и несреће, ту учитељ ваља одмах да спречи и у сходним приповеткама да им разјасни опасност исте. Особито учитељ има пазити, да су деца у игри умерена, да превише не трче, да се не зноје и не море; опазити ли и најмање знаке умора на којем детету, има му забранити свако даље играње. Више пута и учитељ нека ступи са децом у игру, тиме ће себи код деце стећи много поверења. При овим одморима особито треба неговати и гимнастичке вежбе.

У ружна времена излазе деца само у ходник. Ту учитељ води с њима поучне разговоре, који се односе на прилике, које окружавају у тим случајевима и њега и децу. Зими при овима одморима, мора учитељ брижљиво настојати, да се деца добро утопле и може им дозволити ако није јака зима, да праве „чичу“ од снега, да се и тоциљају и да се забављају са онаковим играма, које они према приликама изабери, а које могу служити на унапређење развитака телесног им организма. За време улажења у школу, имају се отрести од снега и чисти у миру и без гурања улазити унутра. Отварање и затварање прозора за време ветрења, повериће учитељ једном од старијих ученика.

2. Седмични одмори, недеље свеци или празници. — Најзгоднији дан за дан седмичног одмора јесте дан, у који се одржава седмични сајам. У местима где се исти не одржава, где га и нема, одређује се за дан одмора, дан, у који се одржава седмични сајам у оближњем месту, куда обично људи тих места, у којима не постоји седмични сајам, одлазе на сајам. Дечији родитељи тада одлазе, продају и купују, своју децу остављају код куће, да пазе и чувају кућу, да хране живину и да обављају мање домаће послове. Како је на свима готово местима дан седмичног сајма петак, то је исти најзгоднији, тим више, што се суботом има понављати цело оно градиво које се сврши преко седмице и том приликом могу се деца брижљиво приправљати из понављања, из којег учитељ суботом испитује.

За седмични одмор не мора се узети на једанпут цео дан, него се може узети једно после подне и једно пре подне, рецимо

уторак после подне и петак пре подне, као што је то у српским основним школама у Сомбору. Оваки распоред од велике је користи по школски рад, јер деца уторком после подне могу поновити оно што се учило у понедељак и уторак пре подне а што ће учитељ у среду пре подне испитивати, а петком пре подне могу поновити оно што се учило у среду после подне и четвртак цео дан, а што ће учитељ испитивати истога дана после подне. На овај начин без икакве муке може учитељ у суботу понављати сво свршено, преко недеље, градиво и тим начином настава ће богатим плодом уродити.

За време седмичних одмора има се учитељ брижљиво спремати у лекцијама, које ће са својим ученицима предузимати и ваља да исправи дечије писмене саставке.

Ако у недељи падне који светац или празник, то учитељ не треба да одржава и седмичног одмора, јер то би значило трошити школско време узалуд.

Недељом, свецем и празником, сабира учитељ своје ученике на каталог, поучавајући их у црквеноме појању, житијама светих, читању апостола и тумачећи им св. јеванђеље, по правилима катихетике, а по том сва деца морају присуствовати св. литургији. И у ове дане учитељ се приправља и исправља дечије писмене саставке.

3. Ускршњи и божићни одмор. Ово су два одмора у години који трају по неколико дана. У божићњем одмору понављају деца сво градиво свршено од почетка године па до Божића, а у ускршњем понављају опет оно градиво, које се свршило од Божића до Ускрса. У ова два одмора ученици никакове нове лекције не добивају, него само споменуто у кратко понављају. У овим одморима учитељ особиту бригу и пажњу треба да полаже на полагање каталога и цркве.

4. Велики двомесечни одмор. Исти траје два месеца (јулија и августа). У овоме одмору учитељ има веома важну задаћу да обавља.

Учитељ мора настојати да се у овоме одмору сва деца сваке суботе пре вечерња скупљају у школу са свим својим књигама. Том приликом свагда их брижљиво испитује из градива, свршеног у прошлој години а нарочито има предузимати све врсте читања (српског, славенског и мађарског); тако ученици идуће школске године не ће доћи са пола заборављеним знањем. У празничне, свечане и недељне дане треба да редовно одржава каталоге са истим распоредом, којег се придржава и у школској години приликом

истих. На овим каталозима, као и на вечерњама и литургијама сва деца морају присутна бити.

Главни посао учитељев у овом одмору је тај, да што чешће са својим ученицима излете прави. О важности излета није потребно да говоримо, јер о истима већ је путем овога листа говорено;*) но само толико о њима да рекнемо, да су важни и потребни и са здравственог и са наставног гледишта, јер у време када се овај одмор одржава, природа је сва пробуђена, пољски се послови већином сви обављају, што би по децу од велике користи било. Тим начином најбоље ће се ученици упознати са природом и њезиним законима.

Исказасмо задаћу коју треба сваки учитељ, посебно у сваком од споменутих одмора, савесно да испуњава, тада ће му настава плодносна бити!

У Шиклушу, о Сретенију 1900.

ДЕЧИЈИ ЗЛОЧИНИ.

— По др. В. Рајну и Е. Шолцу. —

(Наставак.)

8. *Краљевина Румунија.* Моћ расуђивања одлучује о величини казне све до 16. године. Злочинац, који још нема 16 година, остаје некажњен, ако није свестан свога дела (Discernement). У противном случају биће блажије кажњен. Од 15—20 година употребљавају се казне у блажијем обиму.

9. *Краљевина Србија.* Ту важи закон од 1860. До своје седме године деца су судски са свим неодговорна. Условно су кажњива од 7—14. у колико имају или немају свести о кажњивости свога чина. Безусловно кажњиви су до 21. год. Али и до тог доба блажија је казна. Од 21. године подлеже казни одраслих.

10. *Швајцарска.* По савезном казненом закону од 4. фебр. 1853. деца су од 12—16 година кажњива, ако имају моћ расуђивања, али се младост узима као олакшавајућа околност. — Осим тог савезног закона имаде још закона у Француској, Швајцарској и у другим кантонима, који говоре о дечијим злочинима. Тако закон у кантону *Тесину* проглашује навршену 20. год. као време кад злочинац са свим подлежи законској казни. Ко нема 10 година, тај се не може судски гонити. Ако је злочинац навршио 10. годину,

*) Види бр. 2. (1899.) „Школоког Листа“: О излетима.

а још није навршио 14. годину, то се има испитати, да ли је имао моћ расуђивања. Ако те моћи није имао, онда се оптужени по судском решењу смешта у какав казнені завод; у противном случају подлежи одређењима казног закона, али му се казна за 2—3 степена смањива. Код злочинаца од 14—18 година смањива се казна за 1—2 степена, а код оних од 18—20 год. за 1 степен. У кантону *Најенбургу* дозвољено је напуштену децу и без судског решења затворити. У кантону *Вау* (*Waadt*) ради се на новом пројекту, те је на место питања о моћи расуђивања дошло питање: Да ли је таквом детету потребно даље образовање у цели његовог поправка? Професор *Карл Стос* израдио је пројекат за читаву област, и тај пројекат садржи важна одређења, у колико ће од душевне зрелости детиње зависити, да ли да се оно казни или пошаље у завод за васпитање. Блажијом казном казниће се злочинац, кад му се потпуна морална одговорност установи.

11. *Република Француска*. Ту је меродаван *Code pénal* од 1810. Потпуна кажњивост наступа са навршеном 16. годином. Није тачно одређено, када се и докле дете не сме судски гонити. Младост детиња може бити разлог за донашање блажије казне, као и да се казна са свим искључи. Доцнија министарска наређења прописала су извесне норме за поступање са дечијим злочинцима, а особито са занемареном децом. Деца између 7—8 год. не могу се судски гонити. Све до 16. год. пресуда се оснива на моћи расуђивања. Ако те моћи нема, онда се дете ослобађа, али се мора послати у завод за васпитање, у противном случају пак наступа блажија казна.

12. *Краљевина Белгија*. Суди се по *Code pénal* од 1867. У духу Француског закона, не познаје ни белгијски *Code pénal* доба, кад се дете не би смело казнити. Али закон за заштиту деце искључује казну до 10. године. Ако дете учини лаке преступе, може се ослободити, или се упути влади. Тако се исто могу упутити влади и она деца, која су од трибунала казног суда осуђена на казну, но тек после издржања казне. Влада смешта такову децу у државне слободне школе, одакле се после надзора од 6 месеци предају јавним или приватним заводима, или се дају на занат. И закон о условном суђењу од 1888. говори о поступању са дечијим злочинцима.

13. У великом војводству *Луксембургу* важе иста одређења и казне као и у Белгији.

14. *Краљевина Шпанолска.* Закон од 1822. Урачунљивост је код деце пре 7. године искључена. Преко 7 година одлучује питање о моћи расуђивања. По законској новели од 1876. искључена је казна све до навршене 9. године. Условна кажњивост, која зависи од моћи расуђивања протеже се све до навршене 15. год. Према тој моћи расуђивања шаље се дете у своју породицу ради казне или се смешта у завод за сирочад и находчад, или се на њему извршују мање казне.

15. *Краљевина Португалска.* Суди се по закону од 1886. Деца испод 10 година не могу се судски казнити. То исто важи и за малолетнике од 10—14 година, који нису свесни свога чина. Ако су свесни, могу се казнити само до 4 године затвора и то у засебној ћелији. Деца, старија од 14 година, могу се казнити дужим затвором, у ћелији и дужом депортацијом. Ту се разликују две групе, једни од 14—18., а други од 18—21. године. Затвор и депортација одређује се према добу детињем.

16. *Краљевина Италија.* Важи закон од 1889. По том закону наступа потпуна кажњивост тек после навршене 21. године. До 10. године не казни се никако, а после само у том случају, ако је дете свесно свога чина.

17. *Краљевина Енглеска и Ирска.* У тим земљама наступа судска урачунљивост са навршеном 7. годином. Од 7—14. године потребна је за казну морална зрелост, која разликује правду и неправду. У пракси се узима 10. година као доба, у којем је дете морално зрело. Као казнена средства употребљавају се: за децу испод 14 год. шибе и то 12, а за децу до 16. год. 25 удараца бичем. Осим тога затвор и рад до три месеца. Као васпитна средства установљене су индустријске и реформске школе за покварену децу.

18. *Шкотска.* Судска одговорност почиње са навршеном 7. годином. Смртна казна може се код мушких злочинаца извршити после навршене 14. год., а код женских после навршене 12. године.

10. *Турска.* Како се многе друге турске установе разликују од европских, тако се и дечији злочинци тамо квалификују на чудан начин. У Турској настаје пунолетност са полном зрелошћу (Pubertät). По турском закону установљено је, да се полна зрелост појављује код мушке деце обично у 12. год., а код девојчица у 9. години. Ако нема знакова полне зрелости, онда пунолетност наступа са 15. годином. Испод 13 год. дете није судски одговорно. Ако до тог учини какав злочин, упућује се родитељима на казну и то само

онда, ако они дају гаранције, да ће се казна извршити правилно и по пропису. Ако родитељи не пружају те гаранције, онда се дете затвара. Деца, која између 13 и 15 година учине какав кажњив чин, а немају на себи знаке сполне зрелости, казне се као одрасли. Но и ту се узима у обзир моћ расуђивања. У случају да се та моћ не претпоставља, казни се као и дете.

Ту хоћемо да престанемо са набрајањем закона, који се односе на дечије злочине. Из њих се јасно види, како поједина држава мисли о њима. Али са горенаведеним државним законима у тесној су свези и они државни и приватни заводи за кажњавање или васпитавање деце-злочинаца, који су у појединим државама уведени, да у друштву за законском строгошћу и правдом стану пут ширењу тога зла. А размотрити те установе не само да није узалудан, него је, баш на против, врло поучан посао.

(Наставиће се.)

ОЧИГЛЕДНА НАСТАВА У ПЕВАЊУ.

(По начину Ед. Урбанка.)

При настави у певању мора се поступати рационално и очигледно, ако желимо постићи научном основом означену сврху. На вишем степену наставе у певању, може учитељ нотним системом разјаснити, како гласови нотама обележени горе и доле иду. Али пре, него што је учитељ приступио настави певања из нота, мора своје ђаке научити, да својим слухом добро разазнају висину и дубину гласова, дуже и краће трајање, као и јачину гласова. Научна основа јасно прописује, да пре учења песама на основу нота, мора учитељ ђаке упознати са јаким, slabим, ниским, високим, кратким и дугачким гласовима. Учење једно- и двогласних песама на основу нота, прописује научна основа тек на вишем степену. Питање је сада, како треба поступати на нижем степену? Одговарам, да механичним певањем не ћемо постићи истакнуту циљ, јер деца на нижем степену немају извежбаног музичког слуха нити гласа, да могу мелодију правилно отпевати; смисао за певање морамо код њих вештачким начином пробудити и неговати. Певање гласоредова мора такођер почивати на очигледности. Научном учењем основом прописана сврха може се лако постићи употребљавањем бројевног система при настави певања у народној школи. Систем тај састоји се у томе, што се поједини гласови означају бројевима:

гласови гласоред а нпр. *C* дур и *D* дур, који су обиму дечијег гласа примерени, означе се бројевима: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Темељни глас сваког гласоред а значи се бројем 1. У гласореду *C* дур значи се *c* са 1, и *d* са 2 итд.; у гласореду *D* значи се *d* са 1 и *e* са 2 итд.

Темељни глас отпева учитељ коректно сам, или га одсвира, а деца певају у почетку сва вежбања гласом *a*, и доцније могу и са самогласницима. Да може учитељ очигледно показати гласоред и заједно разне гласове, мора на табли нацртати одвисне лестве са осам пречага; простор између седме и осме мора бити са половином мањи, него код осталих, да се тако полугласови очигледно истакну.

8		c
7	a	h
6	a	a
5	a	g
4	a	f
3	a	e
2	a	d
1	a	c

Виша пречага значи виши, а нижа нижи глас. Поред таквог поступања, могу ђаци певати дур и мол гласоред а у разним тактовима и разном брзином. Сваки глас нека се издржи на 1, 2, 3, 4 удараца, или на један ударац нека се отпева више гласова; оваким начином могу ђаци и разне размаке (интервале) певати, како кад учитељ на коју пречагу или број лествице показује. Оваким начином увежбај с ђацима све интервале, најпре оне најближе, после удаљене, затим саставим из бројева један поред другог написаних разна вежбања слуха и гласа, а најпосле написаћу бројевним системом и мелодију песме. Из очигледног начина наставе у певању, навађам неколико примера:

I. Секунде: 111; 112211; 12121.

ааа аааааа ааааа

Знак — значи дуже трајање, а • значи краће трајање. Ови се знаци стављају изнад нота.

II. Терце: 1223321; 123—321; 12321;

12313; 32131; 13231; 32321; 32121; 3212321; 31231;

3121321; 33221131; 1323121; 12331; 1133231321231.

III. Кварте: 1234—4321; 1234141; 123234—432321;
12,13,14—14,12,1; 112; 223; 334; 432; 321; 1234; 1431231;

44312342121; 143441431414. Сличним начином састављају се и други интервали и стварају се нове и нове комбинације. Из горе наведеног примера видимо, да већи бројеви значе више гласове, а мањи бројеви ниже гласове. Да после од одвисних лестава и тиме

од одвисног реда бројева пређемо на водоравни ред бројева, нацртаћемо у даљем току вежбања водоравне лестве :

c	d	e	f	g	a	h	c
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8

И кад после у место пречага напишемо бројеве, добићемо водоравни ред бројева, од којих такођер сва школска вежбања састављамо. Свако вежбање певају ђаци из почетка више тихо при чему особито треба пазити на чисту интонацију. Певање гласоред сматра се за веома корисно вежбање; њима се вежба слух и глас, памће се поједини гласови и шири се обим дечијег гласа. При певању стварање гласа мора бити природно, вежно и чисто; викање је непријатно за ухо, губи и квари естетични укус, глас и слух.

Бројевним системом може се и мелодија песме написати. Бројевним системом могу се и остали гласови, који нису у гласореду заступљени, означити. Мелодије песама могу се такођер у *D* дур гласоред пренети, који је за песме zgodнији. Певајући песмице бројевима означене, нека даје учитељ такт и показује на табли. Код бројева означених са — нека се дуже задржи.

Бројевни систем је за децу приступачан, јасан и разумљив. Така вежбања пробуђују код ђака пажљивост и помажу, да се у души њиховој ствара згодна представа о истоветности и различности гласова. Бројевни систем испуњава простор међу вежбањем песама по слуху и међу систематичке наставе певања са нота.

Драгутин Блажек.

САЊАЊЕ.

Превео : Вл. Војновић, Будимпешта.

Сањање је бесвесна душевна функција, која стоји у свези са спавањем. Сlike у сну су привиђења (визије, халуцинације), која се за време спавања појављују. Ове су сlike тако јаке као и сами опажаји у будном стању, те су више прави осећаји, него представе. Осећаји ови диктирају телесном организму, те разне сlike произвађају. Сlike у сну могу бити разноврсне, а зависе од осећаја, који су угодни, неугодни или неутрални те према томе и саме сlike у сну одговарају каквоћи осећаја. У сањању могу нам се појавити само такве сlike, које смо већ видели или барем замишљали. Да видимо кад настају

неугодни, непријатни снови. Ако је функција каквог нашег органа за време спавања обнормална, онда настају неугодни снови. Тако нпр. узмемо ли при лежању положај да какав мишић притискујемо, онда сањамо такве снове у којима се осећа притисак на мишић те или какав тежак предмет дижемо, вучемо, или у опће обављамо какав тежак, напоран посао. Лежимо ли пак тако да нам у спавању какав део тела утрне, онда у сањању не можемо се мицати.

Од претоварена или покварена стомака долазе врло непријатни снови; покварен стомак најме утиче на мозак и циркулацију крви, услед чега крв наваљује у великој количини према срцу, евентуално према мозгу. Кад у спавању крв навали у већој количини према срцу, онда нас обично узрујавају снови, страшни су нпр. сањамо да нас бик вија и др. једном речи таке се слике у сну образују, од којих срце јаче куца, ово куцање срца траје још и кад се после тога пробудимо.

Непријатне снове ствара и сметња самога дисања. Кад ко лице у јастук завали, ил покривач преко лица превуче те тиме дисање отежава онда сања, да се гуши, или да га ко дави, гуши. И услед покварена ваздуха настаје гушење у сну, јер ваздух може да промени стање крви. Велике пијанице сањају чудне снове. Често сањају, да се по њима шетају многобројни пацови или мишеви. Ако нам у спавању који део тела већма озебе или за-хладни, онда обично сањамо, да у хладној води пливамо, или да се по леду шетамо.

Док је осећај непријатан дотле је и сам сан непријатан, чим међу тим осећаја нестане и сан се промени. Ако нпр. неко на левој страни лежи дакле притискује срце те у том сања нпр. да је пред судом и да га туже, он се међу тим осећа невиним, ал не може уста да отвори а већ чује да судица пресуђује. Тада се услед велике узбуђености окрене на десну страну, притиска на срцу нестане, циркулација крви постаје нормална те се тако и слика у сну промени. Судица коначну пресуду изриче. Да се међу тим није окренуо на десну страну, сигурно не би још пресуда била изречена.

Кад је човек здрав и сваки му орган нормално функционира па ако му се међу тим тело већ одморило онда обично сања угодне лепе снове и то редовно пред зору.

Сан више пута показује, који од органа наших не делује нормално.

Неутралне слике у сну онда долазе, када у спавању ништа непријатнога не осећамо. Тада се човек у сну редовно својим занимањем бави. На неутралан сан има велики уплив и спољашни утицај дакле глас, светлост, мирис, окус итд. Ако нпр неко у спавању слуша свирање ватрогасаца, али се не пробуди, онда му се слике у сну услед спољашњег утицаја промену и он у сну гледа ватру, ватрогасце итд. Кад се лампом приближимо човеку који спава врло је вероватно да ће дотични сањати о сунчаној светлости или у опће о другој каквој светлости. Покварен ваздух у соби, а тако и смрад може да преиначи слике у сну. Да са свим неутралне снове спољашни надражаји променути могу, то потврђује следећи интересантан пример: Учењак неки заповедио је своме слози, да у часу кад буде заспао, да му под нос држи какав мирис и после тога за кратко време да га пробуди. Слуга учини што му господар заповеди и учењак пробудивши се сети се да је у сну у

лекарни био, где је исти мирис осетио. Други пак пример је следећи: Неко замоли своје рођаке, да му кад заспи врућу опеку метну под ноге. Доцније пробудивши се приповедио је, да је сањао о Египту како се по њој шетао.

Већина људи верује у снове, а прорицање снова врло је старог порекла премда му је сталност и истинитост исто тако лабава, као темељ зграде подигнуте на песку. Није искључена могућност да се по гдекоји сан и обистини јер и у лутрији од хиљаде хиљада срећака ипак по гдекоја донесе главни zgodитак. Сан може имати своју важност у толико, што нам неугодни снови тумаче да у организму нашем није све у најбољем реду. Тако се дешава да нам се већ у сну предсказују болести, које ће истом доћи. Бол какав блажије нарави не осећамо обдан, јер нам је сва пажња уперена на утиске спољашњег света, тек обноћ ма и у сну кад смо се отргли свим утисцима спољашњег света указује нам се бол. Ко пати ма и у најмањој мери од грљобоље тај обично већ на 2—3 дана пре тога снева о дифтерији или о другој којој вратној болести; бол је дакле већ онда приметан али је за болесника био неосетан под утицајем разних надражаја из спољашњег света. Постоје дакле случајеви, да је сан био весник наступајуће болести.

Сан је у више прилика издајца, јер многи одаје у сну говором или бунцањем оно, што је у будном стању тајно.

Сан је и панорама сличан. Дешава се, да старци живо сањају догађаје и успомене из детињског и младичког доба.

Из свега што овде рекосмо даде се извести следеће :

1. Ко хоће да му снови не буду непријатни, нека пази да му сваки орган нормално делује.
2. У хладној, добро проветреној пространој соби боље спавамо, него у врућој и малој собици, јер се у овој брзо поквари ваздух.
3. Ко за време спавања или у опће увек и много сања, томе се дух довољно не одмори нити окрепи. Ово је стање редовно знак нервозности, која се најрадикалније лечи баш добрим спавањем без сањања.

Н Е К Р О Л О Г.

† **Јован Бољарић** бивши учитељ глухо-немих у Београду, напрасно је преминуо у 56. години 3. маја т. г. Покојник је родом из наших крајева и као већ оспособљени учитељ преселио се у Србију, где је радио на поменутој грани хуманитарне педагогије. Познат је био као ваљан зналац нашег црквеног појања, те је с тога чешће у придворној краљевској цркви појао. Сахрањен је 5. маја. На опелу му је из почасти чинодјејствовао Њег. В. Митрополит Инокентије са пет свештеника.

Покој му души!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Испити за учитељско оспособљење на сомборским српским учитељским школама започели су у суботу 13. маја т. г. Кандидати и кандидаткиње су писмено израђивали теме из српског, мађарског и немачког језика, за тим из математике и природних наука. Усмени део ових испита одржаће се у првој половини месеца јунија по старом календару.

Скупштина удружења државних учитеља народних школа одржана је пролетос у Будимпешти. На дневном су реду биле две знамените ствари: 1. Уређење одношаја државних учитеља законом и с тим у свези побољшање њиховог материјалног положаја, и 2. расправа о наставним основама. У погледу ових ствари поднеће се споменица кр. угарском министру просвете. У главном ће се тражити, да минимум плаће буде 1200 круна, која ће се поступно дизати на 1400 и 1600 круна, не рачунајући овамо петогодишње доплатке. Станарина и на селима нека се равна према војничкој станарини. У свима већим местима нека се даде учитељима и доплатак због скупоће. Женске учитељице у свему да су равне мушкима. Школски управитељи нека буду учитељи. Старатељска права и дужности да се поделе међу учитељима и општинским преставништвом дотичног места. Учитељи нека могу бити надзорници без икаква испита, а надзорници уз полагање стручног испита. У дисциплинарним стварима, што се односе на морал педагошке кривице, нека суди једна врста пороте састављена од дванаест државних учитеља, којој ће председавати државни школски надзорник, у материјалним пак стварима нека суди дисциплинарна комисија административна, односно редовни суд. Другостепени суд у педагошким стварима нека буде министарство, а у случају губитка звања нека му је слободно апеловати на административни суд. Гледе наставних основа закључено је, да се за нераздељене школе изради засебна наставна основа с минималним наставним градивом, које се може обрадити у скућеном времену и превеликом броју ученика у школама с једним учитељем.

Учитељство у Босни и Херцеговини. Учитељи и учитељице народних основних школа у Босни и Херцеговини, осећајући потребу за моралним и материјалним бољитком, осећајући потребу, да им се отвори пут бољој будућности и да се њихово име погне на онај степен поштовања, које му припада, отпочело је у новије доба да живо око тога ради. Природно је, да је искра тог покушаја севнула у главном граду — Сарајеву. Недавно је изабрата депутација предала заједничком министру финансија г. Венијамину Калају молбу, за побољшање материјалног стања учитеља и учитељица нар. осн. школа у Сарајеву, и замолила, да се одобри петиција босанско-херцеговачког учитељства осн. школа, која је предата месеца јула 1897. Високој Зем. Влади. Господин министар је примио лепо депутацију, што улева наде, да ће се ове праведне молбе што скорије испунити. — Наставници-це нар. осн. школа у Сарајеву изабрали су још уз то нарочити одбор, који ће саставити штатуте за „Учитељско Удружење“ у Сарајеву. Штатути су већ доготовљени и двојица изабраних депутираца су их предали уједно с молбом господину владином поверенику за град Сарајево, а одатле су се упутили Високој Зем. Влади. И на

једном и на другом месту дочекани су са таком предусретљивошћу, да се не може ни посумњати о одобрењу „Учитељског Удружења“. Воже дај! — „Н. В.“

Шта стају у Русији школе? Целокупни државни прорачун износио је 1898. године: 11,474,049.923 рубље. Од те своте отпада на рачун министарства просвете: 26,440.843 рубље, — 945 356 рубаља више него 1897. г. Од те своте отпада на универзитете: 3,799.100 рубаља, на гимназије 6,358.684 рубље, на реалке и занатлијске школе: 1,989.695 рубаља, на црквене и елементарне школе: 375.392 рубље, на народне основне школе: 2,448 000 рубаља, на учитељске школе и институте: 1,229.970 рубаља, на специјалне учитељске заводе: 1,450.443 рубље. — Број ученика у години 1898. био је овај: у 193 гимназије било је: 67.715 ученика, у 46 прогимназија било је 6 974 ученика, у 112 реалака било је: 31.300 ученика, у 10 учитељских завода било је: 689 ученика- у 52 учитељска семинара било је: 3 900 ученика, у другим средњим заводима било је: 1.765 ученика. Свега је било у средњим школама: 112.543 ученика, а за 4074 више него 1897. „Н. В.“

Р А З Н О.

Добротворна Задруга Госпођа Сомборкиња приредила је 28. априла т. г. забаву у корист своје благајне. Из одабраног програма ове забаве, напоменућемо, да је задружин тајник г. Јован Живојновић професор учитељске школе сомборске, отворио забаву веома смишљеним, красним и полета пуним говором, у којем је пред сакупљеном отменом публиком говорио о важности учитељске службе и учитеља као радника на народној нам просвети, те у свези с тиме предочио је, како је од неопходне важности, да се за приправнике учитељског звања оснује овде у Сомбору конвикат или алумнеум. Иницијативу својега вредног тајника, по овој замисли, вољно и одушевљено је прихватила племенита женска задруга овдашња и већ се и нарочитим позивом обратила на све женске задруге наше, да размисле о овој ствари, и по томе да у своме делокругу допринесу колико је потребно моралних и материјалних жртава, да се ова узвишена и човекољубива, а с обзиром на нас и родољубива замисао у живот спроведе.

Пушење и његове посљедице. У Енглеској су опазили код иначе ведре школске деце од 8—15 година, да су бледа и болешљива и да немају апетита. Истраживајући узроке овоме испоставило се, да су та деца ревносни пушачи. Услед тога енглеска штампа заступа мишљење, да свој деци до 16 година треба забранити пушење законом. Такав закон постоји већ од дужег времена у америчким Савезним Државама, који је од веома благотворног дејства. По једној наредби градског судца у Monat Vernon-у мора се сваки дечак ухапсити, ако се нађе да пуши на улици. И ту не помаже никакво посредовање његових родитеља; дечак мора досуђено му време одседети у затвору о сухом хлебу и води. После овакове казне обично се излече младе духанџије од рђаве и по здравље штетне навике пушења. „Н.“

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Летопис Матице Српске. Уређује Милан Савић. Књига 200. Година 1899. Свеска четврта. У Новом Саду, штампарија српске књижаре Браће М. Поповића. 1899.

Живот и рад Дра Јована Хаџића-Светића. У спомен прославе стогодишњице од рођења његова. У Новом Саду, штампарија српске књижаре Браће М. Поповића.

Унија у појаницу или побједа православља. Прилог к историји српске цркве у varaјдинском ђенералату, написао Никола Станков Кукић. Цена 30 новч. или 60 филира. 8^о стр. VI. 54.

Где је љубав, ту је и Бог из прича за народ од грофа Л. Н. Толстоја превео Нектарије Аргировић. Цена 10 филира. Ова је књига веома подесна за даривање школске деце о завршним годишњим испитима. Може се добити код преводиоца у манастиру Месићу (пошта Versecz). 8^о стр. 15.

Књижевни оглас. Како је моја општа педагогика, коју сам у овој години штампао само за своје ученике, наишла код првих стручњака наших у области васпитања на једнодушно одобравање и похвалу, то сам се одлучио, да први део њен у прерађеном, проширеном и допуњеном издању објавим и ширем васпитачком свету, ако се за такву књигу нађе бар толико уписника, колико је потребно да се књига штампа без губитка. Књига ће носити наслов **Општа Дидактика или наука о општим начелима васпитне наставе** износиће преко 25 штампаних табака велике осмине, а имаће и систематски и азбучни преглед садржине. Артија и техничка израда биће укуена. Цена за уписнике је 4 динара, доцнија пак цена биће 6 динара. Ја сам се трудио, да у књизи изнесем у системи последње резултате из опште дидактике држећи се научног правца у педагогији. Како ова књига обухвата општа начела о васпитној настави, то ће она добро доћи сваком наставнику, па ма у којој школи он радио, па ма у ком облику настављао. Скупљачи уписника добиће на десет уписника једну књигу на дар поред моје топле захвалности. Имена скупљача и уписника биће штампана на крају књиге као спомен њихове заузимљивости и пожртвовања за српску педагошку књижевност. Имена уписника треба послати до 31. маја, ове о. г. на адресу: Др. Стев. М. Окановић професор, Алексинац (Србија). Новац пак нека скупљачи задрже код себе, док не буду извештени, да ли ће се књига моћи да штампа. Ако не буде било довољно уписника за штампање књиге, то ће се новац вратити уписницима. Књига ће се штампати само у онолико примерака, колико се буде уписника јавило. С тога се овим позивају и књижари, да до 31. маја пошаљу и своје поруџбине, ако би желели, да доцније и они продају ту књигу по 6 динара. Умољавају се сви српски и хрватски листови, да овај оглас објаве. У Алексинцу, 10. фебруара 1900. год. Др. фил. Стев. М. Окановић, професор учитељске школе.

Дужнике молимо, да нам што пре претплату послати изволе. Администрација „Шк. Листа“.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.

